

**"1830-1905 YILLARI ARASINDA YAŞAMIŞ
FRANSIZ COĞRAFYACI ÉLISÉE RECLUS
ANARŞİST VE MARKSİST İLK COĞRAFYACI
OLARAK BİLİNMEKTEDİR.
ÉLISÉE RECLUS'E GÖRE, COĞRAFYA SİYASİ
SORUNLARI GÖRMEZDEN GELEMeyeCEĞİ
GİBİ, BU SORUNLARIN ÖNEMİNİ ORTAYA
ÇIKARMAYA, YA DA EN AZINDAN DAHA İYİ
BİR ŞEKİLDE ORTAYA KOYMAYA İZİN VERİR.
İSMİ ÖZENLE UNUTTURULAN ÉLISÉE
RECLUS'UN EN ÖNEMLİ ESERİ GÉOGRAPHIE
UNIVERSELLE'DİR."
TUTMAKTA OLDUĞUNUZ KİTAP
TÜRKÇE'DEKİ İLK RECLUS ÇEVİRİSİDİR.**

VEGAN VE ANARŞİ - ÉLISÉE RECLUS

1.baskı: Mayıs 2016

2.baskı: Mart 2017

Yayın Yönetmeni

Kaan Çaydamlı

Kapak Tasarımı

Erol Egemen

Baskı

Çınar Matbaacılık Sertifika no: 12683

(0-212) 628 96 00

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

Sertifika no: 17613

Kadıköy'ün yağmurlu ve puslu sokaklarında hazırlanan
bu kitap sizi uçurumdan aşağı atabilecek güce sahip olabilir.

Herhangi bir şekilde ve özellikle izinsiz olarak iktibas edildiğinde

Kadıköy'ün o bilinen, serin ve rutubetli lâneti, yıllar boyunca bunu yapanı takip eder,

saçları dökülür, rüyasında sürekli olarak Kadıköy

sokaklarından akın akın geçerek yıllık intiharlarını

gerçekleştirmeye giden lemur sürüleri görür

ve derin bir yalnızlığa gömülür.

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

bir Kaybedenler Kulübü tribidir.

kadife sk no 22/4 Bahariye

Tel: (0-216) 418 04 13

www.645dukkkan.com

kaan@altikirkbesyayin.com

VEGAN ve ANARŞİ

Élisée Reclus

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

Kadıköy, 2017

**VEJETARYENLİK
ÜZERİNE**

Hijyen ve biyoloji alanında itibarlı insanlar normal yiyeceklerle alakalı meselelere dair geniş çaplı bir araştırma yapıyor, hayvansal ve bitkisel gıdalara ilişkin bir fikir yürüterek yetersizliği belli etmemek için dikkatli olmalıyım. Bilmediğin işe burnunu sokma. Ne kimyagerim ne de doktor, azottan albüminden bahsetmek, veya analizcilerin formüllerini tekrar etmek bana düşmez, ancak, ne olursa olsun, çoğu vejetaryenin-kiyle örtüşen kendi kişisel izlenimlerimi paylaşmakla yetinmeliyim. Hayatın önemsiz hadiselerinden hareketle şurada burada durarak edindiğim bazı gözlemleri ortaya koyarken kendi deneyimlerimin çemberinin dışına çıkmamalıyım.

Her şeyden önce söylemeliyim ki hakikat arayışının hala bebek elbisesi giyen küçük bir çocukken beni potansiyel bir vejetaryen yapan ilk izlenimlerimle hiçbir ilgisi yok. Kan görünce duyduğum o korkuyu açık seçik hatırlıyorum. Aileden biri, bazı kanlı parça veya benzeri bir şeyle geri dönmemi emrederek, elimde tabakla, beni köy kasabına gönderdi. Bütün masumiyetimle neşe içinde bana söylenenini yapmak için yola koyuldum, ve kesicilerin olduğu bahçeye girdim. Korkunç adamların kan lekeli önlüklerine sürdüğü kocaman bıçaklarla bir aşağı bir yukarı gidip geldiği bu bahçeyi hala hatırlıyorum. Verandadan sarkan devasa bir karkas bana sıra dışı bir yer kaplıyormuş gibi görünmüştü; beyaz etinden kırmızımsı bir sıvı oluğun içine damlıyordu. Titrer halde ve sessiz bu kana bulanmış bahçede öylece kala kalmıştım ve kaçıp gidemeyecek kadar

korkmuş haldeydim. Bana ne oldu bilmiyorum; hafızamdan silinmiş. Bayıldığımın söylendiğini duydum sanırım, ve iyi kalpli bir kasabın evine karaca taşıdığını görmüştüm; her sabah kestiği kuzulardan daha ağır değildim.

Diğer tablolar çocukluk yıllarıma üzerine gölgelerini düşürür, ve mezbahanın bir anlık görüntüsü gibi, hayatımdaki birçok döneme damgasını vurur. Birkaç köylüye ait bir domuzu, beceriksiz kasapları, ve haliyle gittikçe artan zulmü görebiliyorum. Hatırlıyorum, aralarından biri hayvanın kanını yavaş yavaş akıtıyordu, böylece kan damla damla zemine düşüyordu; zira, gerçekten iyi bir kan sosisi yapabilmek için, esas itibarıyla kurbanın kesime orantılı olarak acı çekmesi gerekir. Durmadan ağladı, ara sıra edilen figanlar ve çaresizlik sesleri neredeyse insanı andırıyordu; bir çocuğu dinliyor gibiydim.

Ve doğrusu evcilleştirilmiş domuz yaklaşık bir yıl kadar evin çocuğu sayılır; üzerine çok düşülür ki kilo alsın, ve kendisine boca edilen onca özene içten bir yakınlıkla karşılık versin, yalnız tek bir amaçla – karış karış domuz pastırması için. Fakat bu yakınlığa iyi bir kadın domuzun bakımını üstlenerek, onu severek ve ona tatlı sözle konuşarak karşılık verdiğinde, kadın gülünç bulunmaz mı – sanki bizi seven bir hayvanı sevmek saçmaymış, hatta küçük düşürücüymüş gibi?

Çocukluğun en güçlü izlenimlerinden biri de tanık olduğum o kırsal dramların birinden ileri gelir, bir grup köylünün şişman dostunun katline rıza gösteremeyen sevgili yaşlı bir kadına karşı gelmek amacıyla bir domuzu zorba-

ca öldürmeleri. Köy kalabalığı domuz ahırına hücum eder ve hayvanı sürükleyerek iş için gereken bütün levazımın hazırda beklediği kesim alanına götürür, mutsuz kadın bir iskemle üzerinde sessizce ağlar vaziyette kıvrılırken. Onun yanında durdum ve gözyaşlarını gördüm, kadının yasına ortak mı olmalıyım yoksa kalabalıkla beraber domuzun öldürülmesini adil, meşru, ortak kanıyla olduğu gibi kaderle de kararın verilmiş olduğuna mı inanmalıydım bilemedim.

Her birimiz, özellikle de kırsal bir kesimde yaşamış olanlarımız, her şeyin sistemli bir düzende sınıflandırıldığı ve maskelendiği sıradan görgüsüz şehirlerden hayli uzakta – her birimiz et yiyenlerin yedikleri hayvanlara karşı işlemiş olduğu bu barbarca davranışlara benzer bir şeyler görmüşüzdür. Günlük yiyeceğimizin başlıca koşulunu oluşturan katliamların dehşetine kafa patlatmak için ille de Kuzey Amerika'daki Porkopolis¹'e, ya da La Plata'daki bir saladeroya (tuzlamaya) gitmeye gerek yok. Ama bu izlenimler zamanla etkisini kaybediyor; bireyi sıradanlığa sürükleme ve özgün bir kişilik oluşumuna sebep olabilecek her şeyi ondan söküp alma eğiliminde olan günlük eğitimin zararlı etkisi önünde teslim oluyorlar. Ebeveynler, öğretmenler, resmi veya dost canlısı, doktorlar, "herkes" adını verdiğimiz o güçlü bireyden hiç bahsetmiyorum bile, hepsi bu "dört ayaklı yiyecek", gene de, bizim gibi seven, bizim gibi hisseden, ve, bizim tesirimiz altında, bizim gibi ilerleyen ya da gerileyen bu yiyecek konusunda çocuğun karakterini duygusuzlaştırmak için el ele çalışıyor.

---

1 Domuz ürün ve yemeklerini içeren bir restoran zinciri.

İnsanın iştahına kurban edilen hay-vanların sistemli ve yöntemli bir şekilde akılda ve ahlaki değerde gizlenmiş, şekilsizleştirilmiş ve maskelenmiş olması bizim et yeme alışkanlıklarımızın en üzücü sonuçlarından biridir. Hayvanın yaban domuzundan dönüştürülen ismi dahi hakaretlerin en çirkini olarak kullanılır; mide bulandırıcı havuzlarda yuvarlanırken gördüğümüz et yığınının bakmak o kadar iğrenç ki hayvan ve ondan yaptığımız yemekler arasındaki bütün isim benzerliklerinden kaçınmayı uygun buluyoruz. Muflonun görünüşü ve dağ kayalıkları üzerinde atlayıp zıplama gibi alışkanlıkları, ve bütün bireysel inisiyatifini kaybetmiş ve önemsiz bayağı bir et haline gelmiş koyunun arasında nasıl bir fark var — çok ürkektir ki sürüden ayrılmaya cesaret edemez, kendisini takip eden köpeğin yanı başında paldır küldür koşar. Benzer bir aşağılık durum günümüzde meralarda güçlkle hareket eden, hayvancılık yapanlarca gezinti halindeki devasa bir geometrik şekiller yığını haline getirilmiş öküzlerin başına geldi, sanki kasabın bıçağı için önceden tasarlanmış gibi. Ve böylesi gaddarlıkların üretimine biz “ıslah” terimini uygun görü-yoruz! İnsanlar kardeşlerine, hayvanlara eğitmen olarak görevini işte böyle yerine getiriyor.

Bu hususta, bütün Doğaya da aynı şekilde davranmıyor muyuz? Bir grup mühendisi salıverin büyüleyici bir vadiye, kırların ve ağaçların arasına, veya güzel bir nehrin kıyısına, ve ne yapacaklarını çok kısa sürede göreceksiniz. Kendi işlerini su yüzüne çıkarmak için güçlerinin yettikleri her şeyi yaparlar: Doğayı yığınla kırık taş ve kömürle maskelemek için. Hepsi kendilerinden gurur duyacaktır,

en azından, lokomotifleri sarı ya da siyah pis bir duman ağıyla gökyüzünü boyadığını gördükleri için. Arada sırada bu mühendisler Doğayı geliştirme işini kendi üzerlerine alırlar. Nitekim, Belçikalı sanatçılar geçenlerde Ulaştırma Bakanı'nın Maas Nehri'nin en güzel kısımlarının kutsallığını kıyıdaki pitoresk kayaları patlatarak bozmasına isyan ettiğinde, Bakan aceleyle onlara bundan böyle şikayet edecek bir şey olmadığını, Gotik kuleleri olan yeni bir sürü atölye kurmayı görev edindiğini onlara temin etti.

Benzer bir ruh halinde kasaplar halkın gözleri önünde, hatta en işlek caddelerde bile, parçalanmış karkasları, kanlı et yığınlarını sergiliyor, ve astıkları eti güllü çelenklerle küstahça süsleyerek güzellik anlayışımızı etkilemeye çalışıyorlar.

İnsan gazeteleri okurken, Çin'deki savaşın bütün bu zulümleri içler acısı bir gerçeklikten ziyade kötü bir rüya olmasın yoksa diye meraklanıyor. Nasıl oluyor da anneleri tarafından sevilmenin mutluluğunu yaşamış, ve okulda "adalet" ve "hoşgörü" kelimelerinin öğretildiği bu insanlar, nasıl oluyor da insan kılıklı bu vahşi yaratıklar Çinlileri nehre fırlatmadan önce giysilerinden ve saçlarından bağlamaktan zevk alıyor? Nasıl oluyor ki yaralıların canına okuyor, ve mahkumları vurmadan önce onlara kendi mezarlarını kazdırıyorlar? Peki bu korkunç katiller kim? Onlar bizim gibi çalışan, okuyan, kardeşleri, arkadaşları, karısı veya sevgilisi olan insanlar; er geç onlarla tanışma şansını yakalayacağız, kandan hiçbir eser olmayan ellerini sıkacağız.

Peki kendilerine “uygarlığın temsilcileri” diyen bu celatların yemeği, ve gaddar işleri arasında birtakım doğrudan sebep-sonuç ilişkileri yok mudur? Üstelik, onlar, kan akan eti sağlık, güç, ve zeka üretici olarak methetme alışkanlığı içindeler. Üstelik, onlar, döşemelerin kırmızı ve kaygan, ve bir kimsenin ise kanın mide bulandıran tatlı kokusunu solumak durumunda olduğu mezbahaya iğrenmeden girerler. Öyleyse bir tosunun ölü bedeniyle bir insanınki arasında çok fark var mıdır? Parçalara ayrılmış dudaklar, birbirine girmiş iç organlar, fazlasıyla benzer: ilkinin kesimi ikincisinin katlini kolaylaştırır, özellikle bir liderin emri çınladığında, ya da taç giymiş efendinin sözleri uzaktan geldiğinde, “Merhamet etmeyin.”

Bir Fransız atasözü der ki “her kötü durumun savunulabilir bir tarafı vardır.” Her milletin askerleri barbarlıklarına ayrı ayrı devam ettiği sürece bu deyişin belli bir oranda haklılık payı var, zira onlara atfedilen zulümler sonradan kıskançlığa ve ulusal nefrete indirgenebiliyor. Ama Çin’de, şimdi, Ruslar, Fransızlar, İngilizler, ve Almanlar birbirlerini gizlemeye bile zahmet etmiyorlar. Görgü tanıkları, ve hatta yazarların kendisi, bize her dilde bilgi veriyor, kimisi alaycı, kimisi kapalı bir şekilde. Hakikat artık inkar edilmiyor, fakat onu açıklamak için yeni bir ahlaklılık yaratıldı. Bu ahlaklılık insanlığın iki yasası olduğunu söyler, biri sarı ırkları ilgilendirir, diğeri beyaz adamın ayrıcalığıdır. İlkinin katletmek veya işkence etmek, görünen o ki, bundan böyle mubah diye adlandırılıyor, aynı şeyi ikincisine yapmak ise günah.

Hayvanlara uygulandığı kadarıyla, bizim ahlaklılığı-

mız da aynı ölçüde esnek değil mi? Bir tilkiyi paralayan köpeklere kulak vermek bir beyefendiye adamlarına kaçak Çinlileri kovalatmayı öğretir. İki av türü de tek ve aynı "spor"a aittir; ancak, kurban bir insan olduğunda, alınan heyecan ve zevk çok daha şiddetli olur. Yakın bir zamanda Attila adını ağzına alan, bu canavarı askerlerine örnek kimse olarak alıntılanan birinden fikir almamıza gerek var mı?

Sığırların katliamına ve etobur ziyafetlere bağlantılı olarak savaşın dehşetlerine değinmek konudan sapma değildir. Bireylerin beslenme şekli hemen hemen onların davranışlarına tekabül eder. Kan kanı çeker. Bu noktada, herhangi bir kimse tanıdığı insanları aklından geçirdiği zaman fark edecektir ki vejetaryenler ve et yiyen hoyratlar, kan içen açgözlüler arasında, davranış hoşluğu, yaradılış inceliği ve hayat intizamı bakımından hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde bir karşıtlık vardır.

Bunların diğer ölümlülerden hiçbir şekilde daha iyi olmayan, üstelik her daim daha kibirli olan o "üstün şahıslar"ın itibar göstereceği nitelikler olmadığı doğrudur ve düşünün ki onlar acizleri hor görerek ve güçlüyü yücelterek kendi saygınlıklarına saygınlık katıyorlar. Onlara göre, ılımlılık zayıflık anlamına gelir: hastalar yalnızca ayak altındadır, ve onlardan kurtulmak hayır işlemek olur. Öldürülmezlerse bile, en azından ölüme terk edilmelidirler. Lakin bu hassas insanlar hastalığa yine de zinde olanlardan daha iyi dayanırlar. Dinç ve görkemli insanlar her zaman en uzun yaşayanlar değildir: gerçekten güçlüler ille de görünürde güçlü, kanlı canlı, şişkin adaleli, veya biçimli

ve yağlı bir şişman olacak diye bir kaide yok. İstatistikler bu noktada bize olumlu bilgiler sunabilir, ve öyle de yapıyor zaten, ama zamanının çoğunu gruplaşmaya adanmış çok sayıda ilgili kişiye, savaş tertibinde, rakamlarla, doğru olsun olmasın, kendi şahsi teorilerini savunmaları için.

Fakat, nasıl olursa olsun, rahatlıkla söyleyebiliriz ki, vejeteryenlerin çoğunluğu için, ne biceps ve tricepslerinin² et yiyenlerinkinden daha sağlam olması, ne de organizmalarının hayatın tehlikelerine ve ölüm ihtimallerine daha iyi direnç gösterebilmesi mesele değildir, daha da önemlisi: onlar için önemli nokta insanı sözde aşağı hayvanlara, ve bunlara ek olarak insanlar arasındaki yamyamlığa çoktan son veren duyarlı kardeşlerimize birleştiren yakınlık ve iyi niyet bağının tanınmasıdır. Yamyamlar tarafından geleneksel beslenme şekillerinde bulunan insan etinin kullanılmamasına karşı savunulabilecek nedenler sıradan et-yiyenlerin ileri sürdüklerine sağlam bir zemin oluşturabilir. O korkunç alışkanlığa karşı olan argümanlar tam olarak biz vejeteryenlerin bugün kullandığı argümanlardır. At ve inek, tavşan ve kedi, geyik ve yabani tavşan, sülün ve toygar, et yerine dost oldukları zaman bizleri daha fazla memnun ederler. Biz onları saygın görevdaşlar olarak, veya basitçe hayatın ve dostluğun neşesindeki yoldaşlarımız olarak korumak istiyoruz.

“Ama,” diyeceksiniz, **“eğer hayvan etinden imtina ederseniz, diğer et-yiyenler, insan veya hayvan, onları sizin yerinize yiyecek, ya da açlık ve doğal şartlar birleşip onları yok edecek.”** Şüphesiz türlerin dengesi korunacaktır, 2 Kol kas grubu. Genel olarak “pazu” bölgesinin ön arka kısımları olarak bilinir.

eskiden olduğu gibi, yaşam fırsatlarına ve güdüler arası mücadeleye uygun olarak; ancak en azından sınıfların karşıtlığı halinde yok etme uğraşı bize ait olmayacak. Bu yüzden dünyanın bize ait olan kısmı ile ilgileneceğiz, onu mümkün olduğunca hoş bir hale getirmeye çalışacağız, yalnızca kendimiz için değil, aynı zamanda hanemizdeki hayvanlar için de. Tarih öncesi zamanlardan beri insanlara ısrar edilen eğitim rolünü ciddiyetle ele alacağız. Şeylerin var olan düzeninin değiştirilmesi sorumluluğundan üzerimize düşen pay kendimizin ve en yakın komşumuzun ötesine çıkmıyor. Az bir şey yapsak bile, bu az en azından bizim işimiz olacak.

Kesin olan bir şey var ki, teorimizin uygulamasını nihai ve mantıksal sonuçlarına dek, başka bir türün düşüncelerini umursamadan yürütmek gibi asılsız bir fikri devam ettirsek, basit bir anlamsızlık içine düşeriz. Bu açıdan vejetaryenlik ilkesi diğer ilkelerden ayrılmaz; hayatın olağan şartlarına uygun olmalıdır. Gayet açık ki bütün uygulamalarımızı ve eylemlerimizi, her saat her dakika, mikroskobik canlıların hayatlarına saygıya tabi kılmaya niyetimiz yok. Mikroskop bize bir su damlasında dolup taşan hayvancıkları gösterdiğinde, birtakım Budistler gibi, kendimizi aklıktan ve susuzluktan ölmeye bırakmayacağız. Ormanda kendimize bir sopa kesmek, veya bahçeden bir çiçek koparmak istediğimizde durup dururken tereddüde düşmeyeceğiz; yemeğimiz için marul koparmaya, lahana ve kuşkonmaz kesmeye kadar gideceğiz, hayvanlarda olduğu gibi bitkilerdeki yaşamı da bütünüyle kabul etmimize rağmen. Fakat yeni bir din bulmak, ve mezhepçi bir dogmayla kendimize köstek olmak bize göre işler değil; bu

varoluşumuzu olabildiğince güzel, ve çevremizin estetik koşullarıyla, bizde bulunduğu kadarıyla, uyumlu hale getirebilmeye alakalı bir meseledir.

Tıpkı sevgili dostlarını yemeye iğrenen, günün birinde onları sofralarına koymaya son veren atalarımız gibi; tıpkı günümüzde olduğu gibi, et-yiyenler arasında, insanın asil yoldaşını, atı, veya evimizde beslediğimiz hayvanları, köpek ve kediyi yemeyi reddeden bir sürü insan var, yani emeği mısırımızı yetiştirmeye yardım eden öküzün kasını çiğnemek ve kanını içmek bizim için nahoş bir şey. Kesime gönderilen koyunların melemesini, tosunların böğürmesini, domuzların inlemesini ve insanın içine işleyen feryatlarını artık duymak istemiyoruz. Dehşet saçan bıçaklarıyla eli kanlı adamların karkasları astığı, kan derecikleri ve sıra sıra keskin çengellerin bulunduğu katliamın uğrak yerlerinden geçtiğimiz iğrenç dakikayı kısaltmak için hızlıca yürümek zorunda kalmayacağımız zamanın hayalini kuruyoruz. Bir gün bundan böyle kuyumcu ve manifaturacılarla yan yana, ve eczanenin karşısında, veya iyi seçilmiş meyvelerle dolu, veya kitaplar, oymalar veya heykelcikler, ve sanat eserleriyle dolu bir vitrinin yanı başında cesetlerin kaynadığı kasap dükkanları görmeyeceğimiz bir şehirde yaşamak istiyoruz. Göze hoş gelen ve güzellikle uyum içinde bir çevre istiyoruz.

Fizyologlar, ya da daha iyisi, kendi deneyimimiz bize bu çirkin et parçalarının var olmamız için gereken bir beslenme şekli olmadığını belli ettiğinden bu yana atalarımızın makul bulduğu, ve çağdaşlarımızın büyük kısmının hala keyif aldığı bu iğrenç yiyeceklerin hepsini bir kenara

kaldırdık. En azından çok geçmeden et-yiyenlerin yiyeceklerini saklama nezaketini göstereceğini umut ediyoruz. Kesim yerleri uzak varoşlara sürgün edilmiş; izin verin kasap dükkanları da oraya konulsun, ahırlar gibi, karanlık köşelerde gizli tutulsunlar.

İşin çirkinliği dolayısıyla canlı hayvanlar üzerinde yapılan bütün deneylerden, bilim insanlarının kendi kendilerine uyguladıklarının haricinde, tiksiniyoruz. Bir doğa bilimciyi canlı kelebekleri kutusuna tıktırdığını, ya da karıncaları saymak için yuvalarını dağıttığını gördüğümüzde içimizi tiksintiyle dolduran yapılan işin çirkinliğidir. Bir şelaleyi isale borularına hapsederek Doğayı güzelliğinden yoksun bırakan mühendisten, dört bin yıllık, üç yüz fit uzunluğundaki bir ağacı panayırarda ve sergilerde halkalarını sergilemek için kesen Kaliforniyalı oduncudan tiksintiyle yüz çeviriyoruz. İnsanlardaki, işlerdeki, hayattaki, bizi çevreleyen Doğadaki çirkinlik – bizim en büyük düşmanımız budur. Kendimiz güzel olalım, ve hayatımız güzel olsun!

Öyleyse hem doğası hem de hazırlanışındaki gerekli yöntemler gereğince bizim güzellik idealimize daha fazla uygun gelen yiyecekler hangileridir? Onlar tam olarak geçmişten bugüne basit yaşam süren insanlar tarafından takdir edilmiş olanlardır; yanıltıcı mutfak kurnazlıklarına başvurulmadan da iyi olabilen yiyeceklerdir. Yumurtalar, tahıllar, meyvelerdir onlar; başka bir deyişle, hayvansal ve bitkisel yaşamın ürünleri, organizmalarında hem canlılığın geçici alıkonulmasını hem de yeni hayatların oluşumu için gerekli unsurların derişimini temsil eder. Hayvanın

yumurtası, bitkinin tohumu, ağacın meyveleri, artık var olmayan bir organizmanın sonudur, ve henüz var olmayan bir organizmanın başlangıcıdır. İnsanlar onları sağlayan varlığı öldürmeden kendine yiyecek olarak alır, çünkü iki soy arasındaki bağın eşiğinde biçimlenirler. Bizim organik kimya öğrenimi gören bilim insanlarımız dahi her bir hayati unsurun en iyi deposunun hayvanın veya bitkinin yumurtası olduğunu söylemez mi? *Omne vivum ex ovo.*³

---

3 Lat. “Hayat bir yumurtadan çıkar”

**ANARŞİZM
ÜZERİNE**

.I.

“Élisée Reclus gibi adamların zamanında vurulamaması ne kadar acı.”

– Providence Press

Çoğu İngiliz’de, *Anarşi* kelimesi öyle kötü çağrışımlar yapar ki Contemporary Review⁴’ün ortalama okuyucuları bu sayfalardan muhtemelen, nasıl olur da biri onları yazabilecek kadar arsız olabilir düşüncesiyle, nefretle yüz çevirecektir. Duacı olmanın bizden çoktan geçtiği basmakalıp gevezeler kalabalığıyla birlikte; bizim için ne katlanılamayacak kadar acı bir sitem vardır, ne de küçük düşürücü bir hitap biçimi. Sosyal ve politik konular üzerine konuşan halk sözcüleri Anarşistlerin suistimalini halkın lütfuna güvenilir bir pasaport olarak görmekteler. Davamıza ve fikrimize atfedilen her türden akla yatkın suçla, hakikati öğrenmek hususunda oldukça üşengeçler, Anarşi’nin kötülüğünün ve kaosun bir diğer adı olmaktan başka bir şey olmadığına kolayca ikna ediliyorlar. Hakaretlerle dolup taşmış ve nefretle desteklenmiş çamur at izi kalsın ilkesi üzerinden muamele görüyoruz.

Bütün bunlarda şaşırtıcı hiçbir şey yok. Kullanım olarak kutsanmamış bir dilde konuştuğumuz, ve gücü elde etmek için sürtüşen hiçbir kesime ait olmadığımız için kuşatıldığımız bu lanetleme korusu tamamıyla bu işlerin doğasında olan bir şey. Bütün yenilikçiler gibi, şiddet sever veya barışsever olsun fark etmez, biz barış değil savaş getiririz, ve düşman olarak kabul edilmekle asla afallamayız.

4 1886 yılında kurulan köklü İngiliz magazini. 2013 senesinde matbu hayatına son vermiştir.

Bu kadar çok kötü niyeti ne içimiz rahat bir şekilde karşılıyor ne de yalnızca haksız yere olduğunu düşünerek kendimizi hoşnut ediyoruz. İlk olarak sabırla hakikati ortaya çıkarmadan ve dikkatle vazifemizi gözden geçirmeden önce halkın sempatisi gibi oldukça değerli bir şeyi kaybetme riskine girmek tedbirsiz bir ahmaklık olurdu. Genelgeçer fikirler girdabına direnç göstermeksizin dünyaya gelmiş insanlar tarafından hiçbir zaman hayal edilmemiş bir raddeye kadar, içimizdeki inanç için vicdanımıza bir sebep sağlamakla yükümlüüz, doğayı ve insanoğlunu çalışarak kanularımızı güçlendirmek için, ve, hepsinden öte, onları insan ırkının sayısız kuşakları tarafından usulca ve dikkatlice tasarlanan ideal adaletle karşılaştırmak için. Bu ideal herkesçe bilinir, ve tekrar edilmeye gerek duyulmayacak kadar fazlasıyla basmakalıptır. Uygar veya barbar, her insanın ahlak öğretisinde mevcuttur; öyle ki hakların eşitliği ve hizmetlerin karşılıklı ilişkisi ideali olduğundan dolayı her din onu kendi dogmalarına ve kurallarına uyarlamaya çalışmıştır. "Hepimiz kardeşiz," dünyanın bir ucundan diğer ucuna tekrar edilen bir söylemdir, ve bu söylemde ifade edilen evrensel kardeşlik ilkesi menfaatlerin ve çabaların toplu bir dayanışmasına işaret eder.

Basit ruhların kendi bütünlüğü içerisinde kabul ettiği üzere, bu ilke, modern sosyalistlerin formülleştirdiği sosyal devleti kaçınılmaz bir sonuç olarak işaret ediyor gibi görünmüyor: "Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" ?! Pekala, bizler basit ruhlarız, ve bu insan ahlakı idealine sınımsız tutunuyoruz. Her halükarda saf metalle karışık bolca cüruf var, ve ailelerin, şehirlerin, sınıfların,

halkların ve partilerin şahsi veya kolektif bencillikleri bu temel atma işinde ürkünç bazı farklılıklar ortaya koydu. Ama burada bencil menfaatlerin etiğiyle uğraşacak değiliz, bütün kısmi fikirlerin aşağı yukarı yöneldiği yakınlaşmanın merkez noktasını tespit etmek yeterli. Yerçekiminin bu odak noktası adalettir. Eğer insanlık beyhude bir rüya değil ise, eğer bütün izlenimlerimiz, bütün düşüncelerimiz, sanrılardan ibaret değil ise, insanlık tarihine bir ana gerçek hükmeder –bütün soylar ve insanlar adaletin hasretini çeker. Bütün insanlık hayatı hala ulaşılammış kardeşçe doğruluğa uzun bir haykırıştan başka bir şey değildir. Neredeyse üç bin yıl önce dile getirilmiş, varoluş mücadelesinin bizi ebedi çatışmaya mahkum ettiğini iddia edenlere peşinen cevap veren yaşlı Hesiodos’un şu kelimelerine kulak verin. “Bırakın balıklar, vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirlerini yiyip bitirsinler – ancak bizim yaşamız adalettir.”

Halbuki henüz tarihin şafağındaki bir şairin çağırıldığı adaletten bizi hala ayrı tutan mesafe nasıl da uçsuz bucaksız! Kendimizi bir lokma leş uğruna kavga eden vahşi yaratıklarla kıyaslamaktan haklı olarak vazgeçmek için hala kaydetmemiz gereken ilerleme ne kadar da büyük! Eğer uygarlık Bay Alfred R. Wallace⁵’ın tanımladığı gibi “bireysel özgürlüğün kolektif iradeyle olan harmonisi” ise biz boşu boşuna uygar numarası yapıyoruz. Çağdaş toplumu, onun ahlak kurallarını, geleneklerini ve yasalarını eleştirmek, ve pratiklerinin düşünürlerin formülleştirdiği ve halkların arzu duyduğu ideal adalete göre ne kadar yetersiz kaldığını göstermek gerçekten çok kolay. Bayat kınamaları tekrar etmek mutlak retçiler için birer kısır döngü haline gelir. Ve 5 Doğabilim uzmanı. Darwin ile evrim teorisi ve doğal seleksiyon üzerine yürüttükleri çalışmalarıyla bilinir.

hakikat duyulmadığı takdirde bile vakitli vakitsiz onu dile getirmeye devam etmek bizim görevimiz değil midir? Samimi bir kişi görünürde çok iyi düzenlenmiş bir toplumun gizli derinliklerinde halen hüküm süren korkunç barbarlığı kendilerine göstermeye mecburdur. Mesela, büyük şehirlerimizi ele alın, uygarlığın önderlerini, özellikle de nüfusu en yoğun olanları, ve, birçok bakımdan diğerlerinden önce geleni – dünyanın zenginliklerini kendine toplayan, her deposunun büyük bir hazineye bedel olduğu muazzam Londra'yı; sokaklarında izdiham yaratan, dolup taşan milyonların, yer altı galerilerinin bitmek bilmeyen labirentinde kaynayan karıncalardan daha fazla sayıda olan, ihtiyacını fazlasıyla karşılayacak kadar yiyecek ve giyeceğin bulunduğu yeri. Ve o saklı servet yığınlarına can atan ve açgözlülük eden alçaklar yüz binler tarafından sayılabılır; tarifi olmayan ihtişamların yanı başında, gereksinim bütün ahalinin hayati organlarını mahvediyor, ve uğruna bu hazinelerin biriktirildiği talihliler görünmez derinliklerden ebediyen yükselen acı feryadı, örtük bir inilti gibi, ancak zaman zaman duyuyor. Gözde Londra'nın altında lanetlenmiş bir Londra var, tek yemeği kir boyalı kırıntılar, tek giyeceği paçavralar olan, ve tek meskeni kokuşmuş inler olan bir Londra. Mirastan mahrum edilmişlerin teselli bulacakları bir umut var mı? Hayır: onlar her şeyden yoksun. Aralarında rutubet ve loşluk içinde bir kez olsun gözlerini güneşe çeviremeden yaşayıp ölenler var.

Hristiyanların kitabını cennetin kapılarını zavallı dışlanmışlara zenginlerden daha çok açmasının sebebi ne... hummadan yanmak mı yoksa bir lokma ekmek için yalvarmak mı! Şimdiki sefaletlerinin yanında, bütün bu mut-

luluk vaatleri, onlar duymuş olsa bile, en acı ironi gibi görünecek. Dahası, -- en çok İncil vaizlerinin zevk aldığı toplumu düşünürsek,-- İsa'nın sözleri tersine dönmüştür, "Tanrı'nın Krallığı" bu dünya talihlilerinin mükafatıdır, -- maddi ve manevi devletin en iyi koşullarda olduğu, ve dinin ilahi saadete işaret ettiği gibi kuşkusuz dünyevi güce de götürdüğü bir dünya gayet ortada değil mi? "Din bir yükselme sebebidir, dinsizlik ise ona bir engel" bu ünlü bir İncil yorumcusunun... hükümdarına sesleniyor, her olup biteni söylediği gibi.

Hırs, hesabını dindarlıkta bu biçimde bulduğunda, ve ikiyüzlüler vicdanlarına, artık hangisini söylemek hoşlarına gidiyorsa, daha yüksek bir ticari değer vermek için ibadet ettiği, büyük umutsuzlar ordusunun kiliseye giden yolu unutmuş olması şaşırtıcı bir şey midir? Resmi çağrılara rağmen, "Tanrı'nın evlerinde" her zaman hoş karşılanmayacaklarını düşünerek kendilerini mi kandırıyorlar? Oturumları belli bir fiyata satılan, yalnızca elde para kesesi olduğunda girebildiğiniz kiliselerin burada sözünü etmeden, iyi giyimli erkeklerin soğuk bakışlarıyla ve zarif kadınların sıkı ağızlarıyla kendilerini eşikte tutuklanmış gibi hissetmeleri yoksullar için önemsiz bir şey mi? Doğru, hiçbir duvar geçişi engellemiyor, ama yine de daha heybetli bir engel yolu tıkıyor, -- mirastan mahrum edilmişler ve dünya seçilmişleri arasında yükselen nefret ve tiksintinin karanlık atmosferi.

Gelgelelim vaizin kürsüde dikilirken dile getirdiği ilk kelime olan "Kardeşlik," tipik bir ayrımlaşmayla, pratik gerçekliği olmayan, potansiyel ve teorik bir tür kardeşlik-

ten başka hiçbir anlam ifade etmeyen bir kelimedir. Bununla birlikte, ilkel anlamı büsbütün kaybolmamıştır, ve insanların ağzından düşürmediği, her nasılsa gücünü çok az hissettikleri bu “kardeşlik” kelimesi, aklıktan afallamamışsa, duydukları her şeyi aptal gibi tekrar eden omurgasızlardan biri değilse onu duyan dışlanmış birinin aklına ne amansız düşünceler getirecektir! Çocukluk izlenimlerim tekrar zihnimde canlanıyor. İlk defa ağırbaşlı ve istekli bir sesin “cennetteki Baba’dan” bize “günlük ekmeğimizi” vermesini ricada bulunduğumda, esrarengiz bir gücün dünyadaki bütün masaların üzerine gökten yemek indireceğini sanmıştım. Milyonlarca kez tekrar edilen bu kelimelerin “insanlık kardeşliği”nin bir yakarışı olduğunu, ve her birinin, herkesin yararını düşünerek bu kelimeleri dile getirdiğini hayal etmiştim. Yani kısacası kendimi kandırmışım. Bazı taraflarıyla, dua samimidir(!); çoğu yönden ani bir rüzgarın sazlığın içinden geçerken çıkardığı gibi boş sestten başka bir şey tekabül etmez.

Devletler en azından yoksullara kardeşlikten bahsetmiyor; mahzun bir jestle onlara işkence etmiyor. Bazı ülkelerde mahkeme jargonunun Hükümdar’ı, çocukları halk olan ve sevgisinin bitmek tükenmek bilmez damlalarını çocuklarının üzerine damlatan bir babaya benzettiği doğrudur; ama aç olanın ekmeğe isteyerek kötüye kullanabileceği bu kaide artık ciddiye alınmıyor. Devletler Tanrı’nın lütfuyla güçlerini ellerinde tutan, kutsal bir Hükümdar’ın doğrudan temsilcileri olarak görüldükleri süre içerisinde, benzetme meşruluğunu korudu; ama artık bu ilahımsı olma iddiasında bulunanlardan çok az kaldı. Dinin yaptırımlarından yoksun, artık kendilerini genel refahtan sorumlu

tutmuyorlar, onun yerine iyi yönetimle, tarafsız adaletle, ve kamu işleri yönetiminde sıkı ekonomiyle kendilerini tatmin ediyorlar. Birakalım verilen bu sözlerin ne kadar tutulduğunu bize tarih anlatsın. Oxenstierna ve Lord Chesterfield gibilerine atfedilmiş sözlerin gerçekliğiyle çarpılmadan kimse çağdaş politika çalışamaz: "Git, oğlum, git ve gör dünya ne kadar az insan tarafından yönetiliyor!" İster doğası gereği monarşik, aristokratik veya demokratik olsun, ister kılıç, veraset veya seçim hakkına dayalı olsun; iktidarı, akranlarından ne daha iyi ne de daha kötü olan, fakat konumları kötülük yapmayı daha cazip duruma getiren bireylerin idare ettiği artık müşterek bir bilgi haline geldi. Çok geçmeden hor görmeyi öğrendikleri kalabalığın üstüne yükseldikten sonra kendilerinin esasen üstün mahluklar olduğu sonucuna varıyorlar; hırsın binlerce şekliyle, kibirle, açgözlülükle ve kaprisle baştan çıkmış onlar, haydi haydi yozlaşmışlardır ki bir çıkarıcı dalkavuklar güruhu ahlaksızlıklarından faydalanmak için her daim tetikte bekler. Ve her şeyde baskın bir etki bıraktıkları gibi, onun sayesinde koca Devlet mekanizmasının - memurlar, askerler ve polis - hareket ettirildiği kola hakim oldukları ve ellerinde tuttukları müddetçe her bir dikkatsizlikleri, hataları ve suçları ilelebet kendini tekrar edecek ve büyüdükçe büyüyecek. Doğru olan bir şey varsa o da şu: tahammülsüzlük nöbeti geçiren bir Hükümdar, düzmece bir bakış, kaçamak bir laf, ülkeleri yasa boğacak ve insanoğlunu felaketle yüz yüze getirecek. Geleneğe özgü bir İncil bilgisiyle yetiştirilmiş İngiliz okurlar, kral isteyen ağaçların çarpıcı hikayesini hatırlayacaktır [Hakimler 9:8]. Huzur dolu ağaçlar ve çalışmayı seven, insanların kutsadığı gayretliler; yağ veren zeytin, iyi meyve veren incir ağacı, "Tanrı'yı ve

insanı neşelendiren" şarabı veren asma, saltanat sürmeyi reddederler; dikenli çalı kabul eder, ve o zehirli çalıdan Lübnan sedirlerini yok eden alev doğar.

Fakat ister ilahi hakla ister evrensel oylamayla adaleti dağıtmak gibi yüce bir görevle yükümlenmiş bu iktidar emanetçileri, herhangi bir şekilde daha güvenilir, ve hatta tarafsız olarak kabul edilebilir mi? Yasaların ve onları yorumlayanların bütün insanlara karşı genel kanıda var olan haliyle ideal eşitliği gösterdiği söylenebilir mi? Hakimler kör mü oluyor önlerine çıktığı zaman zengin ve yoksul – bir yanda kanlı bıçağıyla Shylock, diğer yanda etini ya da kanını peşin olarak kiloyla satan talihsizler? Kralın oğluy-la dilencinin veledini aynı kefeye koyarlar mı hiç? Bu sulh hakimlerinin kendi tarafsızlıklarına sıkı sıkıya inanması ve kendilerini hakkın insan suretinde vücut bulmuş hali sanması gayet doğal; herkes – bazen farkında olmadan – eğilimlerinin tuhaf ahlakına bürünür; gerçi, hakimler, rahipler kadar olmasa da, etraflarındakilerin etkisine karşı koyabilir. Çağın ortalama kanısından türetilmiş, adaleti inşa eden şeyleri sezme yetenekleri sınıflarının önyargılarıyla belli belirsiz değişikliğe uğramıştır. Her ne kadar dürüst olsalar da, zengin ve güçlü sınıfa, ya da halen terfi ve itibar beklentisinde olan daha az talihliler sınıfına ait olduklarını unutamazlar. Üstelik körü körüne teamüle bağlı kalırlar, ve seleflerinden miras kalanı uygulayan üst sınıf mecburen haklı duruma düşer. Oysa resmi adaleti önyargısız incelediğimizde, yasal prosedürlerde ne kadar da çok haksızlığa rastlarız! Bu nedenle İngilizler Fransızların tutukluları, şu katı dürüstlük içindeki, suçları kanıtlanana kadar masum kabul edilen kutsal yaratıları, sorgulama

usulünce – ve haklı olarak – karalanmıştır; Fransızlar İngiliz adaletini, İngiliz Devleti aracılığıyla, gördükçe, hiç de haksız sayılmadan, iğreniyor, ve İngiliz adaleti haine dokunulmazlık ve para teklif ederek alenen hainliği teşvik ederken, dolayısıyla alçakların alçalmasını derinleştirirken ve utanç verici ahlaksızlığı kışkırtırken büyüklerinden daha ahlaklı olan çocuklar okullarında, olan biteni sahici bir korkuyla seyrediyor.

Yine de, hukuk, din gibi, çağdaş toplumda yalnızca ikincil bir rol oynuyor. Yoksul ve zengin, güçlü ve zayıf arasındaki ilişkilere düzen vermek için ona, gereğinden az başvurulmuştur. Bu ilişkiler iktisadi yasaların ve şartların eşitsizliğine dayalı bir sosyal düzenin evriminin bir neticesidir.

“**Bırakınız yapsınlar!**” Kendi hallerine bırakın! dedi düzenin yargıçları. Yolunuz açık; ve alan cesetlerle kaplanmış da olsa, fatih bozguna uğratılmış bedenleri çiğniyor da olsa, arz ve taleple, kartel ve tekellerle toplumun büyük kısmı azınlığa esir edilmiş de olsa, kendi hallerine bırakın–böylelikle oyunu kuralına göre oynama hükmü verilmiş olur. Bir *sonradan görmenin*, burada eyaletleri miras olarak teslim alan büyük efendiyi kastetmiyorum, binlerce dönümlük arazileri hazır parayla ele geçirebilmesi, kendi toprağını ekip biçenleri defedebilmesi, insanları ve konutlarını vahşi hayvanlarla ve nadir ağaçlarla değiştirebilmesi bu güzel düzenin sayesinde. Bu nedenle akranlarından daha kurnaz veya zeki, ya da, belki de, şanslı daha fazla yaver giden bir tacirin işçiler ordusunun efendisi olması, ve sık sık keyfine göre onları aç bırakması sağlanmış olur. Sö-

zün kıyası, ticari rekabet, hukukun babadan kalma himayesi altında, tüccarların büyük çoğunluğuna – gerçek, sayısız tıbbi soruşturmayla tasdik edilmiştir – erzakların ve içeceklerin saflığını bozması, öldürücü maddeleri sağlıklı besin diye satması, ve İsa'da birleşen kardeşlerini, bir gün dahi dini görevlerini ihmal etmeden, yavaş yavaş zehirleyerek öldürmesi için müsaade ediyor. İzin verin insanlar ne yapacaklarını söylesinler, kölelik karşıtlarının Amerika'da kökünü kazımak için yiğitçe çaba gösterdiği kölelik, her uygar ülkede farklı bir biçimde hüküm sürmektedir; zira açlıktan ölmek ve nefret ettikleri işi yapmak seçenekleri arasına yerleştirilmiş bütün topluluklar, ikincisini seçmeye mecbur ediliyor. Ve ait olduğumuz barbar toplumun üstesinden gelmek istiyorsak, cinayetini, binbir türlü sinsi ve bilimsel kılıf altında maskelenmesine rağmen, hala, ilkel vahşet zamanlarındaki gibi, birçok hayata son verdiğini kabul etmeliyiz. İktisatçı arkasında uçsuz bucaksız bir katliam alanından başka bir şey olmadığını görüyor, ve istatistikçi kayıtsızlığıyla büyük bir savaş sonrası akşamındaymış gibi katledilenleri sayıyor. Bu rakamlara göre yargılayın. Tuzu kurular arasındaki kötü ölüm oranı, taş çatlasa, altmışta birdir. Avrupa nüfusu şu anda bilyonun üçte biri kadar, ortalama ölüm sayısı, talihliler arasındaki ölüm oranı hesaba katılırsa, beş milyonu geçmez. Toplam ölüm sayısı beş milyonun üç katı kadar! Vaktinden önce öldürülen bu on milyon insana biz ne yaptık böyle? Birbirimize karşı yükümlülüklerimiz olduğu doğruysa, talihsizleri vakitsiz ölüme mahkum eden her türlü esaretten, soğuktan, açlıktan, sefaletten biz sorumlu değil miyiz? Ey Kabiller soyu, kardeşlerimize biz neler yaptık böyle?

Ve iliklerimize kadar bizi sömüren toplumsal hastalıklar için ileri sürülen çareler nelerdir? Hayır işleri, – bir egoistler kalabalığınca kendilerine koro halinde cevap verilen – birçok ince ruhlunun iddia ettiği gibi, “Hayır işleri” herhangi bir olasılıkla muazzam bir kötülükle baş edebilir mi? Doğru, iyilik yapmadan yaşayamayan bazı kendini adamışların varlığından haberdarız. Her şeyden önce, İngiltere’de, durum böyle. Sevgilerini kendi türüne savurmak zorunda bırakılan çocuksuz kadınlar hayatlarını engellileri teselli, hastaları ziyaret ederek ve çocuklara bakıcılık yaparak geçirenler olarak addediliyor. Bu kadınların mutsuz hemcinslerine karşı gösterdiği seçkin hayırseverlikten, bitmez tükenmez ilgiden etkilenmemek elimizde değil; fakat, bütün yönleriyle ele alınsa bile, bu iyi niyetli çabalara hangi ekonomik değer tahsis edilebilir? Dolandırıcı ve tefecilerin vurgunculuktan bir günde çoğunlukla elde ettiği gelir ile kıyaslandığında bir yılda işlenen hayırlara hangi meblağ vekalet eder? Hayırsever zengin kadınlar fakire bir bardak çay verirken, veya hastaya, babaya ya da çocuğa bir ilaç hazırlarken, borsadaki ufak bir hareketlenme veya üretimdeki başarılı bir işlem binlerce İngiliz işçisini yahut Hint amelesini harap edebiliyor. Ve mütevazı hayır işleri her ne kadar saygıya layık olursa olsun, verilen sadakanın bir kişisel kapris meselesi olduğu, ve dağılımlarının sıklıkla sadakayı alanın ahlaki değerinden ziyade verenin politik ve dini anlayışlarından etkilendiği de su götürmez bir gerçek değil midir? Sonrakiler iyi bir şey yapmış olmanın bilinciyse, güya basitçe bir borç ödemekten fazlasını yapıyormuş gibi keyiflenir; ve öncekiler hak, veya, aciz ise, insan dayanışması icabı iş talebinde bulunması gerekirken, hatırı için ekmek dilenir. Böylelikle çirkin düzenbazlık, yalanlarıyla,

hileleriyle ve temelindeki yürekler acısı ikiyüzlülükle oluşturulmuş ve geliştirilmiş olur. Aç birisinin yemek yiyenin yanı başında öylece dikildiğinde herkesçe hoş karşılandığı, ve sonrasında, memnun edildiğinde, dostane bir selamla uzaklaştığı – kendilerini ağrılayanlarla her açıdan eşit kalarak, ve edilen iyilikler için hiçbir acı verici minnettarlık hissinin altında ezilmeden yaşadığı bazı sözde “barbar ülkeler”in görenekleri ne kadar da asildir! Fakat hayır işleri, gözetimi ve bayağılığı doğuruyor – sefil düzenin acınası meyvelerini, gelgelelim kapitalist toplumun sunabileceğinin en iyisi!

Dolayısıyla, yönettikleri insanlara – ve suretiyle kabul ettikleri kaderlerinin sorumluluğuna – gereksinim yüzünden harap olmalarına, açık açık dibe batmalarına, ve ahlak bozukluğu yüzünden kötüleşmelerine göz yumarak, modern toplumun liderleri ahlak iflasına neden oldu. Devletlerin başarısızlığı hayal kırıklığına uğramamız gerektiğine dair bir sebep değil; aksine, haklarımızı diğerlerinin himayesine emanet etmenin tehlikesini bize gösterir, ve kendi meselemizi kendi idaremiz altına almamız hususunda bizi kesin olarak gittikçe daha azimli hale getirir. Toplumsal ikiyüzlülüklerin uygulaması, çarpık bir hayatın uzun süren bıkkınlığı, ve geleceğin belirsizliğinin kendi kendimize – cevap vermeye cesaret edemeden – sormak zorunda bıraktığı soru bize ait değil: “Hayat yaşamaya değer mi?” Evet, hayat bize yaşamaya değer görünüyor, yalnız şu şartla ki onun sonu, – ne kişisel mutluluk, ne bu dünyadaki ne de sonrakindeki bir cennet değil – ancak sevgiyle anılan bir dileğin, bize ait bir idealin farkına varmak olsun ve en derinimizdeki vicdandan doğsun. Biz, yüzyıllar boyunca, özgür olmayan insanların önünde ilahi bir hayal gibi havada duran o ideal eşitliğe daha fazla yakınlaşmak için mücadele ediyoruz. Her birimizin elinden gelen en ufak şey bile mücadelenin tehlikelerine karşı verilmiş yeterli bir karşılıktır. Bu koşullarda hayat güzeldir, hatta ızdırap ve fedakarlıkla dolu bir hayat dahi – vakitsiz ölümle arkası kesiliyor bile olsa.

Özgürlüğün ilk koşulu, o olmadan herhangi bir ilerlemenin alaydan ibaret kalacağı – istisnasız bütün sos-

yalistlerin amacı – her insanın “ekmek” sahibi olmasıdır. Yükümlülükten, feragatten, ebedi erdemlerden açlıktan ölene kadar bahsetmek, ödleklikten başka bir şey değildir. Zengin birinin, kapısındaki dilenciye ahlaklılık vaazı vermeye hakkı yoktur. Eğer uygar toprakların herkese yetecek kadar yiyecek üretmediği doğruysa, şöyle söylenebilir ki, yaşamsal rekabetin sonucu olarak, ekmek güçlüler için muhafaza edilmeli, ve güçsüzler ziyafet çekenlerin masalarından düşen kırıntılarla yetinmelidir. Sevginin üstün geldiği bir ailede hiçbir şey bu şekilde düzenlenmemiştir; tam tersine, küçük ve hasta olana eksiksiz destek gösterilir; üstelik kıtlığın zalimlerin ellerini güçlendirdiği ve ekmeği kendi tekeline bulunduran güçlüler haline getirdiği de aşikar. Fakat bizim modern sosyalistlerimiz gerçekten bu güçlülere açıklık getirmiş midir? Aksine, Malthus’un uzak geleceğe dair öngörüsünün değeri ne olursa olsun, şu güncel, tartışmasız bir gerçektir ki Avrupa ve Amerika’daki uygar ülkelerde üretilen, veya imalatçılara karşılık olarak teslim alınan yiyecek içeceklerin genel toplamı insanların yaşayabilmesi için yeter de artar bile. Kısmi kıtlık zamanlarında bile tahıl ambarları ve depolar kapılarını açmak zorundadır ki herkes yeteri kadar pay alabilsin. Sarfiyata ve savurganlığa bağlı olmaksızın, taşımadan, depo ve dükkanlardaki nakliyeden meydana gelen muazzam kayıplara rağmen, bütün dünyayı cömertçe beslemeye yetecek kadar var daima. Buna karşın bazı insanlar açlıktan ölüyor! Üstelik çocuklarını öldüren babalar var çünkü ufaklıklar ihtiyaç duyduğunda onlara verecekleri ekmek yok!

Diğerleri bu dehşetleri görmezden gelebilir; biz sosya-

listler onlara dik dik bakıyoruz, ve sebeplerini araştırıyoruz. Sebebi toprak tekelidir, herkese ait olan araziye birkaç kişi tarafından el koyulmasıdır. Bunu söyleyen bir tek biz Anarşistler değiliz: arazinin kamulaştırılması sloganı öyle hızlı yükseliyor ki kulaklarını kasten kapatmayan herkes duyabilir. Fikir çabucak yayılıyor, zira özel mülkiyet, bugünkü biçiminde, artık rağbet görmüyor, ve tarihçiler eski Roma hukukunun ebedi adaletle eş anlamlı olmadığına her yerde tanıklık ediyor. Toprak sahiplerinin, sosyal tabaka, imtiyaz ve miras fikirleriyle -tabiri caizse- doymuş ise, ekmeğe veren karıkları bütün herkese kendi istekleri ile geri vereceğine inanmak kuşkusuz nafiyledir; yurttaşlarına eşit olarak katılma şerefi onların olmayacak; fakat kamuoyu olgunlaştığında – ve günden güne serpildiğinde – birey ve taleplerinin genel yığılmasına karşı gelmesine gerek kalmayacak, ve balta upas ağacının köküne saplanacaktır. Ekilebilir arazi yeniden ortak kullanılacak; fakat cahil ellerce neredeyse risk altında sürülme ve ekilmek yerine; bilim bize iklim, toprak, kültür yöntemi, gübre ve makine seçiminde yardımcı olacak. Çiftçilik de benzer ileri görüşlülükle mekanik kombi-nasyonlar ve kimyasal operasyonlar gibi şeylerle yönlendirilecek; ancak emeğin meyveleri emekçiye kaybolmayacak. Birçok sözde vahşi toplum toprağını ortak kullanıyor, ve gözümüze hakir görünmelerine karşın, onlar bu işte bizden üstün: gereksinim onlar arasında bilinmedik bir şeydir. Biz, öyleyse, uygarlığın zaferlerine bu ilkel kabilelerin ayrıcalıklarını ilave edecek bir sosyal devlete erişmeyi ısrar etmekte çok mu hırslıyız? Çocuklarımızın eğitimi aracılığıyla geleceğe bir ölçüde şekil verebiliriz.

Herkese yetecek kadar ekmeğimiz olduktan sonra, faz-

lasına ihtiyaç duyabiliriz. Hakların eşitliği düşüncesi bu noktada önemlidir; ancak bu nokta yakın zamanda fark edilecektir, zira akranlarından önce düşük ücrete talim etmeye meyletmeyen bir birey zaten onların dengidir. İnsan karakterinin sonsuz çeşitliliğiyle hiçbir şekilde bağdaşmayan, çoktandır arzuladığımız ve zaruri olarak gördüğümüz, şartların eşitliği, bize sayesinde gerçek bir kamu ahlakı geliştirilebilecek tek yolu arz eder. Ancak kendilerinin efendisi oldukları zaman bir birey gerçekten ahlaklı olabilir. Adil ve iyi olanın kavrayışına ayıldıkları andan itibaren kendi hareketlerini idare etmek, eylemlerinin sebeplerini kendi vicdanlarında aramak ve onları, ne cezalandırılma korkusuyla ne de ödül beklentisiyle, kolayca gerçekleştirmek artık onların inisiyatifine kalmıştır. Ne var ki diğerlerini kendileri gibi kendi istemleriyle, benzer edayı takiben yönlendirildiğini gördükleri zaman iradelerinin kuvvetlenmesi kaçınılmazdır. Örnekleşim, çok geçmeden, çaba sarf etmeksizin herkesin uyabileceği bir kolektif etik kodu oluşturacaktır; fakat yasal cezalarla zorunlu kılınmış emirler vicdanın kişisel dürtülerinin yerine geçtiği an, ahlaklılığın sonu gelir. Aziz Pavlus'un da söylediği gibi, "Yasa günah işler." Dahası, o günahın kendisidir, çünkü, insanlığın iyi tarafını, gözü pek inisiyatifini davet etmek yerine, en kötü tarafını davet eder – korku yoluyla hükmeder. O yüzden her insana kendi koymadıkları yasalara boyun eğmemeyi, aynı zamanda başkalarının da hakları anlamına gelen kişisel haklarını savunmayı gerekli kılar. İnsanlar hep haklar ve yükümlülükler arasındaki uzlaşmazlıktan dem vuruyor. Bu boş bir ifadedir; burada böyle bir uzlaşmazlık söz konusu değil. Kendi haklarının doğruluğunu kanıtlayan her kimse aynı zamanda hemcinslerine karşı

yükümlülüklerini de yerine getirmiş olur. Yükümlülüğün karşıtı ayrıcalıktır, hak değil.

Bir bireyin başına buyruk olma gücüne sahip olmanın yanı sıra ahlaklılık başka bir durumu daha içinde barındırır– aynı biçimde eşitliğin neticesi de olan karşılıklı iyi niyeti. Mahabharata'nın gelenekselleşmiş sözleri her zamanki gibi doğru: "Cahil bilgenin dostu değildir; at arabası olmayan biri at arabası olan birinin dostu değildir. Dostluk eşitliğin kızıdır; hiçbir zaman eşitsizlikten doğmaz." Kuşkusuz düşünceleriyle, sıcakkanlılıkla, irade gücüyle ulvi bazı insanlara kitleleri kazanmaları için verilmiştir; ama eğer takipçilerinin ve hayranlarının bağlılığı fikirden fikre, veya kalpten kalbe hevesli bir yakınlıktan ayrı düşerse, hızlı bir biçimde ya bağınazlığa ya da yaltaklığa dönüşür. Kalabalığın alkışlarıyla selamlanan efendiler kendilerini neredeyse zorunluluktan kendilerince mukadder bir varlık haline getirecek olağanüstü erdemler, ya da "Tanrı'nın bir Lütfu" atfediyorlar, ve tereddütsüz yahut merhametsizce, çocuklarına miras olarak bıraktıkları ayrıcalıkları gasp ediyorlar. Fakat, mevki yükselirken, ahlaken alçalıyorlar, ve yandaşları ile dalkavukları ayrıca bir kat daha alçalıyor: efendinin dudaklarından dökülen emri bekliyorlar; vicdanlarının derinliklerinde muhalefetin sönük sesini duyduklarında, o ses zapt edilir; hünerli yalancılar haline gelirler, dalkavukluğa alçalır, ve dürüst bireylerin yüzüne bakma gücünü kaybederler. Emir verenler, itaat edenler ve aşağılıkların nesilden nesle kökleşenleri arasında dostluğun hiçbir ihtimali yok. Erdemlerin şekli değiştirilmiş; kardeşçe samimiyet yok edilmiş; özgürlük bir suç olmuş; yukarıda ya merhametli bir hor görme ya da kibirli bir aşağılama, aşağıda ya

kıskanç bir hayranlık ya da gizli bir nefret var. İzin verin geçmişi hatırlayalım ve bütün samimiyetimizle kendimize şu soruyu soralım: "Birlikteliğinden en çok memnuniyet duyduğumuz bireyler kimler?" Sohbetleriyle bizi "onurlandıran" şahsiyetler mi, yoksa ilişki kurmaya lütfettiğimiz acizler mi? Bilakis eşitimiz olanlar, ne yalvaran ne de emre-denler bakışlara sahip olanlar değil mi, ve aklımıza takılmadan veya kayıtsız şartsız açık yüreklilikle sevdiklerimiz.

Eşitlik hallerinde yaşamak için ve toplumun yanılğılarından ve ikiyüzlülüklerinden kaçmak içindir ki pek çok erkek ve kadın kendilerini kapalı ortaklıklar ve ayrı küçük dünyalar içinde saklıyor. Amerika bu tür topluluklar bakımından oldukça zengin. Fakat çoğunluk helak olurken, azınlığın sefa sürdüğü bu toplumlar, aşağı yukarı tamamen zorbalıkla yönetiliyor; içlerinde kendi dağılıklarının tohumunu barındırıyor, ve terk ettikleri dünyaya Doğa'nın yerçekimi kanunuyla geri emiliyorlar. Üstelik onlar hala kusursuzken, insanlar onlardan doğalarının muktedir olduğu en yüce mutluluğun tadını çıkarabilseydi, insanlar yine de bencil bir başınalık, kendileri ve türün geri kalanları arasına duvar örme suçlamasına maruz kalacaktı; zevkleri benmerkezcidir, ve kendini insanlık meselesine adama işi ellerindekinin en iyisini geri alarak büyük bir kavgaya sebep olacaktır.

Anarşistlere gelirsek, biz hiçbir zaman küçük bir kilise inşa etmek için kendimizi dünyadan ayırmayacak ve muazzam bir yaban içinde gizlenmeyeceğiz. Hodri meydan, biz görevimizin başındayız, en çok nerede ihtiyaç duyuluyorsa oraya yardım etmeye hazırız. Biz zamansız umutları bağrı-

mıza basmayız, hiç olmazsa çabalarımızın boşa gitmeyeceğini biliyoruz. Ya rutin sevgisinden ya da ruh basitliğinden bize şimdi beddua okuyan cahillerin çoğu önünde sonunda bizim davamıza ortak olacaktır. Koşullarının bize özgürce katılmasına müsaade ettiği her birey uğruna, yüzlerce insan hayatın katı zorunlulukları tarafından fikirlerimizi açıkça beyan etmekten alıkonuluyor, ama onlar uzaktan dinler ve sözlerimizi zengin gönülleriyle el üstünde tutarlar. Biliyoruz ki biz yoksulların, mahrum edilmişlerin, mazlumların davasını savunuyoruz; biz onlara dünyayı, kişisel hakları, gelecek güvencesini iade etme arayışı içindeyiz; ve bize gelmeye cüret edemeseler bile bakış ve hareketleriyle bizi teşvik etmeleri doğal değil midir? Yokluk zamanlarında, iktidarın zorba yönetimi nüfuzunu yitirdiğinde, ve kötürüm hükümdarlar kendi güçlerinin ağırlığı altında ezildiğinde; üzerlerindeki baskıdan bir anlığına kurtulan “gruplar”, doğal eğilimlerine uygun olarak kendilerini ıslah ettiğinde, çoğunluk hangi tarafta olacak? Kahinlik iddiasında bulunmasak da, yüzüzlük etmeden büyük çoğunluğun bizim saflarımıza katılacağını söylemeyi göze alamaz mıyız? Her ne kadar Anarşizmin yalnızca birkaç hayalperestin hayali olduğunu tekrar etmekten bıkmaları bile, ettikleri hakaretlerle, kurdukları plan ve tezgahlarla suçu bizim üzerimize atarak düşmanlarımız dahi bizim lehimize aralıksız bir propaganda yapmış olmayacak mı? Denilmektedir ki, Orta Çağ'ın büyücüleri şeytan çağırarak istediklerinde, onun görüntüsünü bir duvara çizerek büyülerine başlardı. Çok uzun zamandan beri, modern şeytan çıkarıcılar benzer bir yöntemi Anarşistleri çağırarak için kullanıyor.

İlerleyen zamanların büyük uğraşını askıya almak, ve

belki bu uğraşı hayata geçirme gayesiyle, bize her öğüt ve iş fırsatından faydalanmamızı icap ettiriyor. Aynı zamanda, amacımız devletsiz ve kanunsuz yaşamak olsa da, birçok konuda boyun eğmeye mahkumuz. Bununla birlikte, emirlerine itibar etmememiz ve özgür irademize göre hareket etmemiz ne sıklıkla sağlanıyor? Bu fırsatların hiçbirini kaçırmamak, ve görev bellediğimiz şeyleri yapmanın kişisel sonuçları ne olursa olsun huzur bulmak bizim elimizde olsun. Hiçbir durumda başvuru ve dilekçelerle otoriteyi güçlendirmeyeceğiz, ne mahkemelerden adalet talep ederek yasayı tasdik edeceğiz ne de herhangi bir adaya oyumuzu ve nüfuzumuzu vererek kendi makus talihimizin faili olacağız. İktidarın hiçbir şeyini kabul etmemek, gerek kimseye "efendi" dememek gerek de kendimize "efendi" denilmemesi, sıradan vatandaş safında kalmak ve, her koşulda, vatandaşlar arasında eşit olma niteliğimizi kararlılıkla devam ettirmek bizim için kolay. Bırakın dostlarımız bizi yaptığımız işlerle yargılasın, ve aramızdaki bocalayanları reddetsin.

Şimdilik kendini bizden uzak tutan, ve hatta çabalarımızı belli bir kaygıyla izleyen, yine de buna rağmen memnuniyetle bize yardım edecek bir sürü iyi kalpli birey var, onlar devrime hemen hemen her durumda eşlik eden şiddetin korkusuyla geri püskürtülmediler. Hal böyleyken mevcut durum hakkında yapılan yakın bir çalışma, sükunet dönemi zannedilen yaşadığımız bu dönemin zulüm ve şiddetten ibaret olduğunu onlara gösterecek. Savaş ve onun suçları bir yana, ki onlardan hiçbir uygar Devlet muaf değildir, var olan sosyal düzenin sonuçlarından başta gelenlerin cinayet, hastalıklar, ve ölüm olduğu inkar edilebilir. Alışılmış dü-

zen kaba iş ve kuvvetle sürdürülüyor, oysaki her gün her saat olan şeyler idrak edilmeden geçip gidiyor; biz onlarda günler ve mevsimlerden daha fevkalade olmayan bir dizi sıradan olay görüyoruz. Asırlar boyu yaptırımla kutsanmış bir şekilde bize gelen şiddet ve tahakküm çemberine karşı ayaklanmak saygısızlıktan daha az tepki çeker gibi görünüyor. Mutluluk ve barış dönemini kargaşa ve savaş çağıyla değiştirmek şöyle dursun, bizim yegane amacımız, şimdiye dek ortak kabulle "Uygarlığın İlerlemesi" diye adlandırılan bitmek tükenmek bilmez facialar dizisine bir son vermektir. Zulüm hiçbir zaman yanıtız kalmaz. Diğer bir yandan, intikamlar şiddetli değişim devrinin kaçınılmaz olaylarıdır. Nefret ruhuyla kışkırtılan şiddet eylemlerinin zayıf bir ahlaki gelişime delalet etmesine karşın, insanlar arasındaki ilişkiler mükemmel eşitlik ilişkileri olmadığı zaman bu eylemler ölümcül ve zorunlu hale gelir. Adaletin özgün formu ilkel insanların anladığı kadarıyla kısastır, ve binlerce ilkel kavim tarafından bu sistem hala gözetilir. Bir yanlış benzer bir yanlışla dengelemekten başka bir şey değil. Göze göz! Dişe diş! Eğer bir insanın karı döküldüyse, bir başkası ölmelidir! Bu adaletin barbar bir formudur. Bizim uygar toplumlarımızda insanların yasayı ellerine alması yasaktır. Devletler, sosyal temsilcilerinin kalitesi bakımından, adaletin halkın yararına yürütülmesiyle yükümlüdür, yabanielerinkine göre oldukça aydın bir tür kıstas. Bireylerin kişisel intikam hakkından vazgeçmesi şartıyla; ama eğer haklarının müdafaasını bıraktıkları mandacılar tarafından aldatılmışlarsa, eğer temsilcilerinin davalarına ihanet ettiğinin ve ezenlerle iş birliği yaptığının, resmi adaletin onların hataalarını daha da kötü hale getirdiğinin farkına varırlarsa; kısacası, eğer bütün sınıflar ve toplumlar haksızca kullanıl-

muş, ve ait oldukları toplumdaki ihlallerin telafisini bulma umutları kalmamışsa, esas hakları olan intikamı devam ettirecekleri ve onu acımasızca uygulayacakları belli değil mi? Bu da aslında doğanın bir kuralı, etki-tepki yasaının bir sonucu değil midir? Onun varlığına hayret etmek felsefi olmaz.

Gene de, büyük insanlık evrimlerini üzücü kişisel nefret salgınları takip ediyorsa, kendi türünün iyiliğini dileyenler heves, fedakarlık, ve cömertlik gibi güdüsel erdemleri uyandırmak istediğinde bu kötü ihtiraslara başvuramaz. Eğer değişimler ezenleri cezalandırmaktan, sırası geldiğinde onlara acı çektirmekten, kötülüğe kötülükle karşılık vermekten başka bir sonuca yol açmıyorsa, dönüşüm yalnızca görünüşte olacaktır. Kölenin efendi olması, efendinin esarete düşürülmesi, elin yerini kırbacın alması, ve paranın bir cepten diğerine geçmesi insanlığı gerçekten seven ve hepsinin mutluluğunu isteyenlerin işine yarar mı ki? Yok etmeye kendimizi adadığımız zenginler ve güçlüler değil, ancak bu art niyetli yaratıkların doğumunu ve büyümesini uygun gören kurumlardır. Değiştirmemiz gereken ortamdır, ve bu büyük iş için bütün gücümüzü saklamalıyız; kişisel savunma uğruna onu harcamak salt çocukluk olur. “İntikam tanrıların zevkidir,” demiş eskiler; ama kendine saygı duyan ölümlülerin zevki değildir; zira biliyorlar ki onların intikamcıları haline gelmek kendilerini önceki ezenlerin seviyesine düşürecektir. Düşmanımıza üstünlük kuracaksak, onların hakkından geldikten sonra, yenilgilerine şükrettirmeliyiz. Devrimci aygıt, “Bizim ve sizin özgürlüğünüz için”, boş bir söz olmamalı.

Geçmişten bugüne bütün insanlar bunu hissetti; ve her geçici zaferden sonra galibin cömertliği geçmişin tehditlerini imha etti. Bir ideal uğruna yapılan bütün ciddi halk hareketlenmelerinde daha iyi zamanların geleceği umudunun, ve her şeyden öte, yeni bir saygınlık algısının ruhu yüce ve asil duygularla doldurması değişmez bir gerçektir. Politik ve sivil polislerin işlevlerine son vermesiyle ve kitlelerin sokakların efendisi olmasıyla birlikte, ahlaki atmosfer değişecek, herkes birbirinin refahı ve memnuniyeti için kendini sorumlu hissedecek; bireylerin rahatsızlığı artık işitilmeyecek; hatta profesyonel suçlular hüznü kariyerlerini durduracak, zira onlar da, havada büyük bir şeylerin esiyor olduğunu hissedecekler. Ah! Devrimciler, neredeyse her zaman yaptıkları gibi belirsiz bir düşünceye itaat etmek yerine, belirli bir hedef, saygıdeğer bir şema oluştursalardı, eğer her vatandaşa ekmeğin, işin, bilginin, ve varoluşlarının özgürce gelişiminin sağlandığı sıkı iradeli yeni bir kuruluş düzenine sahip olsalardı, cezaevlerinin bütün kapılarını sonuna kadar açmamızın, ve içeri kapatılmış talihsizlere, "Gidin, kardeşlerim, ve daha fazla günah işlemeyin," dememizin hiçbir sakıncası olmayacaktı.

Büyük işler yapmak istediğimizde kendimizi her zaman insanlığın soylu tarafına adanmış oluruz. Kötü bir dava uğruna verilen genel bir savaş, askerlerini ganimet vaatleriyle teşvik eder; soylu bir gayeye değer veren iyiliksever bir birey yoldaşlarını kendi sadakatlerinin ve fedakarlıklarının örneğiyle cesaretlendirir. Onlar için, amaca bağlılık yeterlidir. Danimarkalı köylülerin atasözünün de dediği gibi: "İradesi, cennettir." İşin ilginç tarafı bu laf bir hayalperest muamelesi görüyor! Taahhütleri bir kuruntudan ibaret bile

olsa, doğru hareket etme ve iyi olanı yapma arzusundan daha güzel ve tatlı bir şey bilmez o; onun için bu bayağı emlakçılar nispeten gölgelerden, bir anlık görüntülerden başka bir şey değildirler.

Ama bizim idealimiz bir kuruntu değildir. Kamuoyu bunu iyi bilecektir; zira toplumsal dönüşümden başka hiçbir mesele bu kadar kafa yormaz. Bireyler arasında nasılsa sosyalist olmayan birinin olduğunu – başka bir deyişle, ekonomik ilişkilerdeki değişimlerde kendilerine ait küçük şeması olmayan birini kim düşünebilir? Bir sosyal meseleinin olduğunu gürültülü biçimde inkar eden konuşmacılar bile bin tane savla aksini iddia edebiliyor. Ve bizi Orta Çağlara geri götürmek isteyenler, onlar da sosyalist değil mi? Geçmişte, insanoğlunun kardeşliğini sonsuza dek sağlayacak, modern fikirlerle yenilenmiş, sosyal adalet koşullarını bulduklarını sanıyorlar. Hepsi yeni bir düzenin doğuşunu bekliyor; kendi kendilerine, bazıları kuşkuyla, diğerleri umutla, yarının ne getireceğini soruyorlar. O boş ellerle gelmeyecek. Bilim dünyasında birçok büyük keşfe tanık olmuş yüzyıl bize yeni fetihler getirmeden göçüp gitmeyecek. Endüstriyel gereçler, tek bir elektrik çarpmasıyla beş kıtaya aynı fikri taşıyabiliyor, çoğu insana göre hala karşılıklı olarak düşmanca çıkarların bir sonucu olarak görülen toplumsal ahlakımızı bir hayli uzakta tutuyor. Eksen yerinden edilmiştir; dünya yarılmalıdır ki dengesi yerine gelsin. Ruhta devrim hazırdır; o çoktan düşünülmüş – çoktan istenmiştir; geriye kalan yalnızca onun farkına varmak, ve işin en zor kısmı bu değil. Avrupa'nın Devletleri yakında güç yayılımının sınırına ulaşacak ve artan nüfuslarıyla yüz yüze kalacaktır. Soğuk savaşlarda

kendini boşa harcayan aşırı faaliyet öyleyse meşguliyetini evde bulacaktır – halk çobanları delilik edip de önceden yaptıkları gibi Avrupalıları birbirine düşürerek enerjilerini boşaltmaya uğraşmadığı müddetçe. Bu yolla toplumsal sorunun çözümünün gecikebileceği doğrudur, ama o her geciktirmeden sonra öncesinden daha zorlu bir şekilde yeniden yükselecek.

Bırakalım iktisatçılar ve yöneticiler işçilerin hükümdarın denek kardeşi efendilerinin arkadaşı olacağı politik yapılanmalar veya maaşlı organizasyonlar icat etsinler, biz, olduğumuz kadarıyla “korkunç Anarşistler”, kadınlar ve erkekler arasında barışı ve iyi niyeti tesis etmenin tek yolunu biliyoruz – ayrıcalığın yok edilmesi ve hakkın tanınması. Bizim idealimiz, söylediğimiz gibi, hepimizin özlemini çektiği kardeşçe eşitliktir, ama neredeyse her zaman bir hayale benzer; bizimle birlikteyken şekil alır ve somut bir gerçeklik halini alır. Eğer hayatın zevkleri yalnızca bizim için olacaksa onu yaşaması bizi memnun etmez; eğer onu başkalarıyla paylaşamayacaksa iyi talihimize itiraz ederiz; sefillerle ve dışlanmışlarla dolaşmak bize zenginlerin ziyafetlerinde güllerle taçlanmış oturmaktan daha tatlı gelir. Bizi birbirimize düşüren bu eşitsizliklerden bıktık; insanları daima düşmanca çarpışmaya sürükleyen kırgınlıklara, ve kölelik, serflik ve hizmet formu altında güçsüzün güçlüye esaretinden doğan her şeye bir son vereceğiz. Onca nefretten sonra birbirimizi sevmeye hasret kaldık, işte bu yüzden özel mülkiyetin düşmanları ve yasadan nefret edenleriz.

